

Goldingayev evanđeoski pristup Starome zavjetu

Opis i kritička prosudba njegove metodologije

Beneamin Mocan

Visoko evanđeosko teološko učilište, Osijek

beni.mocan@yahoo.com

UDK:222

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 7, 2013.

Prihvaćeno: 9, 2013.

Sažetak

Prikazivanje Goldingayeve metodologije složeni je zadatak. To je uglavnom zbog toga što u svom djelu Old Testament Theology (Teologija Staroga zavjeta) ne spominje svoju metodu tumačenja. Iako je to činjenica, teolog s otprilike trideset godina iskustva proučavanja na području Staroga zavjeta, na sreću ima nekoliko drugih knjiga i članaka o metodologiji. Ovaj članak je usredotočen na analizu Goldingayeva teološkog pristupa Starome zavjetu. Da bi to postigao autor je iskoristio Goldingayeve relevantne knjige i članke koji se odnose na metodologiju. U prvome dijelu, ovaj rad raspravlja o Goldingayevu pristupu Starome zavjetu s fokusom na ulogu povijesti u evanđeoskom pristupu Starome zavjetu. To se može smatrati odlučujućim čimbenikom koji je oblikovao Goldingayevu cjelokupnu teologiju Staroga zavjeta. Autor to u članku naznačuje i pokušava dokazati. Drugi dio članka, stoga, sadrži kritiku Goldingayeva pristupa Starome zavjetu.

Ključne riječi: metoda i starozavjetna teologija, Evanđeoska starozavjetna teologija, starozavjetna povijest, povijest i vjera, starozavjetni žanrovi, starozavjetno evanđelje

Promišljanje starozavjetne teologije prema viđenju Goldingaya

Ovaj dio rada pokušava ponuditi pouzdan prikaz Goldingayeve metodologije. Brojne njegove knjige i članci, objavljeni tijekom trideset godina djelovanja, nedvojbeno su preporuka. Iako je to činjenica, nakon pomnog čitanja njegova djela

Old Testament Theology (Teologija Staroga zavjeta), teško je zanemariti pitanje koje vapi za odgovorom: zbog čega je Goldingay napisao ovu starozavjetnu teologiju? Drugim riječima, što stoji iza ovoga vrijednog proizvoda njegova teološkog promišljanja? Zašto ga je napisao na ovakav način? Zbog čega je na taj način pristupio tekstu? Nadam se da će prvi dio ovoga članka barem djelomice pružiti odgovor na ova pitanja.

Evandeoska teologija Staroga zavjeta

Goldingay (1995, 56) tvrdi da Sveto pismo 'više ukazuje na Božje djelovanje i milost negoli na naše obveze'. U istoj knjizi kasnije ponovno tvrdi da je 'evanđelje ključna stvar u Bibliji', to jest, svjedočanstvo o tom evanđelju (91-93). Upravo iz tog razloga on zagovara razumijevanje Staroga zavjeta u svjetlu evanđelja. Za čitatelja ovih knjiga važno je razumjeti Goldingayevu evandeosku pretpostavku¹ u pristupu teološkom proučavanju Staroga zavjeta. No što točno Goldingay podrazumijeva pod 'evanđelje'?

Dakle, što je evanđelje? Evanđelje je činjenica da je Bog imao takvu ljubav za svijet po kojoj se mogao odreći jedinog sina kojega je imao, učinivši to kako bi ljudi mogli živjeti pravim životom. Evanđelje je činjenica da je Bog na taj način naumio pretvoriti svijet u ono što mu je oduvijek bilo namijenjeno, svijet koji odražava Boga onakvim kakav jest. Evanđelje je činjenica da je Bog htio biti u odnosu s nama te poduzeo ono što je bilo potrebno tako da ništa ne može priječiti taj odnos. Proučavamo Stari zavjet u tom svjetlu (Goldingay, 2001, 99).

Za Goldingaya, prije svega, evanđelje podrazumijeva da je Bog stvorio svijet iz ljubavi. Isti Bog kojega susrećemo u Isusu, Bog je koji je poslao Abrahama iz ljubavi, koji je izabrao svoj narod iz ljubavi i odveo ga u obećanu zemlju. 'Struktura starozavjetne vjere je zapravo struktura evanđelja – ili umjesto toga, struktura evanđelja je struktura starozavjetne vjere', kaže Goldingay (2001, 100).

Navodeći novozavjetni tekst da su svi sagriješili i lišeni su Božje slave, on zapravo ostavlja prostor i za ljudsku pogrešku i za Božju milost. Govoreći o ovome, on tvrdi:

Evandeosko proučavanje Staroga zavjeta ne mora ga preraditi kako bi pretvorili njegove heroje u svece; možemo ih smatrati grešnicima kao što smo i mi. Stari zavjet čitamo kao priču o Božjoj milosti a ne ljudskog postignuća (2001, 101).

1 Pod 'evandeoskom pretpostavkom' podrazumijevam evandeoski objektiv kroz koji Goldingay promatra Stari zavjet. Evandeoska pretpostavka ima tri dimenzije: (1) Stari zavjet kao evanđelje; (2) neobično razumijevanje povijesti; (3) fokus na konačni oblik teksta. To će imati i pozitivne i negativne implikacije, koje ćemo kasnije pokazati.

Ovaj specifičan način gledanja na Stari zavjet nudi značajan temelj za mogućnost snažnog povezivanja s Novim zavjetom.² Goldingay napominje to kada tvrdi da 'priča evanđelja je nastavak starozavjetne priče' (2001, 101-102).³ On promatra Novi zavjet u svjetlu Staroga zavjeta, i kaže da Novi zavjet 'slijedi model Staroga zavjeta i ponovno započinje njegovu priču' (Goldingay, 2003, 31).⁴ Zatim podupire svoju tvrdnju objašnjavajući da to 'ne znači da učitavamo Isusa u Stari zavjet' (Goldingay, 2001, 102). On se protivi bilo kakvom kristološkom čitanju Staroga zavjeta i svakoj tipologiji ili umjetnim tehnikama koje upućuju na Krista.⁵ Primjerice, govoreći o starozavjetnim proroštvima on kaže da "Novi zavjet nema namjeru uvjeravati ljude da Isus jest Krist na temelju činjenice da je ispunio proroštva" (2001, 102). Prema njegovu razumijevanju, ono što Novi zavjet zapravo donosi nije nova objava koja je radikalno drukčija od one u Starome zavjetu, već naprotiv novi događaj koji 'utjelovljuje istinu stare objave', otvarajući na taj način mogućnost postizanja staroga ideala (Goldingay, 1975, 43).

Druga karakteristika evanđelja koju Goldingay iznosi je ideja o odnosu. Ne možete govoriti o istinskoj ljubavi bez odnosa. Također ne možete govoriti o pravom odnosu bez komunikacije. Goldingay stavlja ovaj naglasak u središte svog djela *Old Testament Theology*. Način na koji strukturira svoja djela i naglasak koji stavlja na odnos između Boga i njegova stvorenja smješta ovu temu među najvažnije u njegovoj teologiji. Stari je Zavjet proizišao iz 'djela komunikacije između Boga i ljudi'; a iz ovoga potječe etika Crkve; Stari zavjet nam je dan 'kako bi oblikovao naš svjetonazor, oblikovao naše razumijevanje načina na koji se Bog odnosi prema nama i načina na koji se odnosi prema svijetu, te na taj način oblikuje naše živote' (Goldingay, 2001, 103). Koristeći temu komunikacije, Goldingay

- 2 Slijedeći Barra, Goldingay nastavlja prema panbiblijskoj teologiji. On kaže da "okviri cjelokupnog kanona označavaju područje unutar kojega je Bog objavio svoju istinu u Svetome pismu, a naše će razumijevanje te istine biti u najmanju ruku nepotpuno, ako ne i iskrivljeno, ako ograđujemo jedno područje i pokušavamo generalizirati o ostatku u izolaciji" (Goldingay, 1975, 42).
- 3 Goldingay dokazuje to isto tvrdeći: „U određenom smislu ne postoji starozavjetna teologija, ili zapravo, to je disciplina bez *raison d'être* (franc. razlog postojanja, op. prev.); i ne može postojati teologija Novoga zavjeta koja izostavlja sve neizrečene starozavjetne pretpostavke u Novome zavjetu. Zapravo može postojati samo biblijska teologija koja radi presjek cjelokupnog kanona" (Goldingay, 1975, 45).
- 4 On spominje starozavjetno izričito navještanje također i u svojoj knjizi *Approaches to Old Testament Interpretation* (1990, 115).
- 5 On govori o ovome u svom prvom dijelu knjige *Israel's Gospel*, gdje iznosi svoju namjeru "pisati o Starom zavjetu bez njegova promatranja kroz kršćanski objektiv ili čak kroz objektiv Novoga zavjeta." On nadalje kaže da je spreman "reći kako se starozavjetni uvidi moraju promatrati u svjetlu novozavjetnih uvida, no samo ako odmah napomenemo kako je jednako tako važno promatrati novozavjetne uvide u svjetlu starozavjetnih" (Goldingay, 2003, 20-21).

djelomice uspijeva u premošćivanju jaza između suvremenog čitatelja Svetoga pisma i izvornih čitatelja i slušatelja. On to čini ukazujući na Božju zainteresiranost da komunicira s izvornim slušateljstvom kao i s nama danas. No budući da ovaj element kao takav ne može popraviti odnos između povijesti i današnje Crkve, Goldingay je prisiljen ponuditi svoje razumijevanje toga. Ovaj korak, kao što ćemo pokazati, ključan je za razumijevanje njegove teologije Staroga zavjeta.

Povijest i vjera

Ovdje je važno raspoznati Goldingayevo razumijevanje povijesti i njezinu funkciju u evandeoskom proučavanju Staroga zavjeta. Ovaj je korak ključan zbog toga što će pomoći čitatelju u boljem razumijevanju pretpostavki koje stoje iza njegovog korištenja starozavjetnog teksta. Koliko je, prema mišljenju Goldingaya, povijest važna u proučavanju Staroga zavjeta? Koja je odgovarajuća uloga povijesti u biblijskim studijama? Goldingay obuhvaća ovaj vid pitanja više u svojim ostalim knjigama negoli u knjizi *Old Testament Theology*. Pokušat ćemo sažeti njegovu misao o povijesti i njezinoj ulozi u stvaranju starozavjetne teologije.

Prema Goldingayu, Stari zavjet nije povijesna knjiga (2001, 109). Evo i razlog zbog kojega vjeruje kako je pogrešno pretpostavljati da se Stari zavjet bavi poviješću Izraela. Govoreći o priči o Izlasku, Goldingay kaže:

Od presudne je važnosti to što priča upućuje na ono što se zapravo dogodilo, no ona apelira i na sposobnost zamišljanja, na srce, na instinkt za štovanje, na potrebe, želje i iskustvo ljudi koji su iznova i iznova prenosili tu priču naraštajima. To nije čista povijest (2001, 110).

Važno je znati za evandeosko proučavanje Staroga zavjeta da Stari zavjet govori o određenim povijesnim događajima, no također je važno razumjeti, kao što je povijesni pristup Starome zavjetu već pokazao, da nikada neće doći do konsenzusa oko povijesti koja stoji iza starozavjetnoga teksta (2001, 111.114). Raspravljajući o odnosu između priče i povijesti, Goldingay ispravno zapaža da "istinitost biblijske priče nije samo u njezinim povijesnim činjenicama" (1995, 16). On s pravom predviđa opasnost svođenja teološkog proučavanja Staroga zavjeta na puki izvještaj o Izraelovoj povijesti. Štoviše, on prepoznaje važnost povijesne pozadine u proučavanju proročkih knjiga ili poslanica u Novome zavjetu. Ipak, prevelikim naglaskom na opasnosti koje vrebaju u isključivo povijesnom pristupu, on ne uspijeva održati ravnotežu u svom razumijevanju povijesti.⁶ U raspravi o povijesti u

6 'Povijesni pristup može baciti sumnju na istinitost teksta kojega proučava, preispitujući njegovu povijesnu vrijednost, no on ne može braniti istinitost teksta. [...] na taj način povijesni pristup neizbježno promašuje shvatiti cilj samoga teksta' (Goldingay, 1995, 20).

djelu *Israel's Gospel*, Goldingay ističe drukčiji karakter starozavjetne povijesti. On pokazuje način odstupanja starozavjetnih izvještaja od suvremenih ili postmodernih usredotočujući se, primjerice, ne samo na politička pitanja ili aktivnosti vlasti, već uglavnom naglašavajući zakon (Goldingay, 2003, 861). On to obrazlaže ističući da "civilizacija ima pravo odlučiti na koji će način dati izvještaj o svojoj prošlosti, a posebice o tome hoće li spomenuti Boga u tom izvještaju ili ne."⁷ Iako je ovo točno, od velike je važnosti to što određeni povijesni događaji stoje iza priče, zbog toga što bez njih "starozavjetna priča ne bi mogla biti istinska Božja riječ" (Goldingay, 2001, 111). Goldingayevo neobično stajalište o povijesti još je jasnije potvrđeno njegovim apeliranjem na dimenziju vjere. Po njegovu mišljenju, evanđeoski kršćani znaju da postoji 'određena povijest' iza starozavjetnih knjiga. On tvrdi da "Riječ Božja ima dovoljno povijesti iza sebe da bi bila vrednovana kao Božja riječ" (2001, 114). Ovo se uvjerenje stječe vjerom.⁸ Vjerom da je Stari zavjet Božja riječ i da nam Bog nije dao nešto što je povijesno nepouzđano, iako nemamo pristup toj povijesti odvojeno od starozavjetnoga teksta.

'Učiniti da se glas Staroga zavjeta čuje'

Zbog ovoga posebnog pogleda na povijest, Goldingay zagovara središnjost teksta u teološkom proučavanju Staroga zavjeta. Predmet proučavanja je Stari zavjet u užem smislu (Goldingay, 2003, 16). Po njegovu razumijevanju jedini valjani način spoznavanja te posebne vrste povijesti podrazumijeva pomno proučavanje starozavjetnoga teksta. Goldingay silno želi učiniti da se čuje glas Staroga zavjeta. Stari zavjet ima 'sposobnost progovoriti prosvjećivanjem i snagom u život pojedinih zajednica i pojedinaca' (1990, 18).

Goldingay ističe važnost konačnog oblika teksta. Time, on podupire jedinstveni pristup starozavjetnim žanrovima. U prvom dijelu svoje knjige *Models for Interpreting Scripture* on govori o takozvanom 'preklapanju biblijskih žanrova'. To se odnosi na četiri glavna žanra koji se pojavljuju u Starome zavjetu: (1) pripovijetku (opisni), (2) upućivanje (propisni), (3) proroštvo (poticajni) te (4) iskustvenu i objavljujuću građu (ekspresivni) (Goldingay, 1995, 4). Kao što je već bilo spomenuto, on stavlja snažan naglasak na odnos između Boga i ljudi, činjenicu koja mu pruža mogućnost tumačenja starozavjetnih žanrova upravo prema tom modelu: Bog-ljudi, ljudi-Bog, ljudi-ljudi.

7 Zbog ovoga Goldingay vjeruje da je u Starome zavjetu uvrštena fiktivna građa. Primjer Jerihona kao "izmišljenoga grada koji sadrži jasno predstavljanje činjenice da je JHVH Izraelu dao zemlju" pokazuje Goldingayevo korištenje "sadašnjih dokaza što je logički pristup primijene na priču". Postanak 1 je još jedan dobar primjer toga (Goldingay, 2003, 861-63).

8 U jednom drugom članku on tvrdi: 'vjera je više od hladnih činjenica' (Goldingay, 1990, 19).

Budući da u osnovi ovoga stoji tema odnosa, posebice čin komuniciranja između onih koji su uključeni u njemu, Goldingay kategorizira odazive ljudi u funkciji žanra o kojemu je riječ. Stoga, (1) pripovijedanje i štovanje su odazivi u tradiciji svjedočenja, (2) zadovoljstvo i podložnost za mjerodavni kanon, (3) pokajanje i nada za nadahnutu riječ, i (4) strahopoštovanje i teološko promišljanje za iskustvenu objavu (1995, 5). Nadalje, iz tih odaziva proizlaze određeni fokusi, činjenica koja pomaže Goldingayu kategorizirati starozavjetnu građu u svojim knjigama. Dakle, (1) građa koja se tiče objave više se fokusira na svijet, na čitav svemir, i objektivnu istinu; (2) proročka i upućivačka građa na potrebe slušateljstva, (3) građa koja se tiče iskustva na osobne osjećaje i iskustvo autora, a (4) pripovijetka se fokusira na unutarnju dinamiku samog rada. Goldingay želi istaknuti činjenicu da 'metoda nije stvar ukusa' (1995, 6). Stručnjak za Stari zavjet nema zadaću birati metodu te ju nametnuti starozavjetnom kanonu, već pronaći metodu sredstvima koja mu nudi sam Stari zavjet. Upravo je to smisao zbog kojega Goldingay zagovara 'kritički pluralizam' vezano uz odgovarajuću metodu koju osoba treba koristiti kod proučavanja Staroga zavjeta (1995, 6).

Iako zagovara kritički pluralizam, razvidno je kako Goldingayev pristup u njegovim trima djelima uglavnom dijeli žanrove na dva dijela: (1) pripovijetka (specifično – *Israel's Gospel* [*Izraelovo evanđelje*]) i (2) izravno potvrđivanje, to jest Tora, Proroci, Spisi i Psalmi (općenito – *Israel's Faith* [*Izraelova vjera*] i *Israel's Life* [*Izraelov život*]). Raspravljajući o povezanosti između ova dva žanra, Goldingay navodi: 'Izravna potvrđivanja su podložna pripovijetki i nalažu pripovijetki da im da značenje' (Goldingay, 2003, 37). Nadalje, on ističe da oblik hebrejske Biblije dokazuje da "specifično i slijedi i prethodi općenitom" (2003, 37). Ista ta dvostruka podjela njegovih djela može se vidjeti u njegovu opisu dvostrukog modela koji postoji u teologiji, gdje je oboje neophodno: (1) pripovijetka i (2) metafizika (vječne istine) (Goldingay, 2006, 15). Nadalje, u svom djelu *Israel's Life* on kategorizira starozavjetne žanrove u (1) diskurzivne i (2) pripovjedačke. On kaže: "Diskurzivni se žanrovi nadopunjuju pripovjedačkima, a pripovjedački se nadopunjuju diskurzivnim žanrovima" (Goldingay, 2009, 46).

Goldingayev fokus na dinamici konačnoga oblika teksta umjesto na jednoj određenoj kategoriji (npr. povijesti) kao okviru za njegovu kategoriju, usmjerava ga k svrstavanju starozavjetne građe prema temama. On to ističe kada tvrdi:

Da bismo razumjeli određenu pripovijetku, nije nam nužno znati je li povijest ili fikcija. To ne mora utjecati na značenje. Možda se čitatelji neće složiti o tome je li priča o Joni povijest ili usporedba, no oni se mogu složiti oko njezine teme, složiti se da je riječ o tome kakav ne treba biti prorok, te prema Božjem stavu prema ostalim narodima, i konačno o mogućnosti pokajanja s ljudske strane i s Božje strane. To su teme priče, bez obzira na to radi li se o povijesti ili usporedbi (Goldingay, 2001, 115).

Iako on pokušava oblikovati svoju tvrdnju isticanjem važnosti dopuštanja priči “da bude utjecana našim stajalištem o tome kada je napisana i za koga”, on zaključuje s istim površnim shvaćanjem povijesti: “nedostaju nam povijesni podatci koji nam omogućuju vidjeti kako trebamo čitati pripovijetku”; “mi zapravo ne znamo tko su oni bili” (izvorno slušateljstvo) (2001, 115). Kao što je ranije bilo spomenuto, to površno shvaćanje povijesti, s jedne strane, navodi ga prizvati se na dimenziju vjere, primjerice, da je Stari zavjet Riječ Božja te da stoga treba iza njega postojati određena povijest. S druge strane, sada možemo vidjeti da to površno shvaćanje uloge povijesti u stvaranju starozavjetne teologije, kao prvo, i ispreplitanje žanrova koje smo ranije opisali, kao drugo, utječu na njegovo svrstavanje starozavjetne građe prema temama. To je zato što teme opravdavaju raznolikost žanrova i njihovo ispreplitanje. One otvaraju prostor za pristup konačnom obliku teksta i njegovom dubljem proučavanju. One daju Goldingayu slobodu u organiziranju njegovih djela te u raspravljanju o današnjim vjerovanjima Crkve. Nadalje, organiziranje tema starozavjetne građe nudi mu mogućnost dijaloga s različitim teolozima sistematičarima, poput Bartha, Pannenberga ili Moltmanna (posebice u djelu *Israel's Faith*).

Kritika Goldingayeve metodologije

Prije evaluacije Goldingayevih djela, važno je da čitatelj shvati njegov glavni cilj. Kao prakticirajući evanđeoski kršćanin koji vjeruje da teologiju treba razvijati da bude u službi Crkve, Goldingay upućuje svoja djela o starozavjetnoj teologiji prvenstveno evanđeoskim crkvama. Martens (2007, 682) je to zamijetio kad je zapisao da je Goldingayev pristup više na strani prakse, izvlačeći etičke tvrdnje za suvremene kršćane iako ne dovoljno jasno kao što se očekuje za teologiju koja cilja pisati u službi Crkve. Zapravo, Goldingay (1975, 46) potvrđuje da je duboko zainteresiran za suvremenu primjenu biblijskoga teksta: “Dakle kršćaninovo korištenje Staroga zavjeta ne sastoji se prvenstveno u promišljanju teologije na kojoj se temelji, već u izvođenju vrijednosti iz njegovih raznovrsnih konkretnih poruka u ono što bi moglo biti Božja poruka za našu situaciju.” Čitatelj bi to trebao imati na umu tijekom svoga cjelokupnog procjenjivanja Goldingayeva pristupa.

Iako je to slučaj, ne bismo trebali oklijevati kritički se baviti metodologijom koja je korištena u njegovom djelu *Old Testament Theology*. To je upravo zbog toga što svaka teologija koja ima za cilj biti u službi Crkve i koja nastoji dati pomniji izvještaj o ‘svijetu teksta’, kao što to čini Goldingay, ne treba biti pošteđena kritičkog prosuđivanja. Naprotiv, takav uzvišen cilj, to jest, pisati na korist Crkve – što podrazumijeva ispravljanje njezinih zabluda, zahtijeva još veću pozornost kako na pojedinosti tako i njegov sustav u cjelini. U ovom će dijelu rada biti na-

glasak na Goldingayevu sustavu kao cjelini.

Kao što smo ranije pokazali, Goldingayevo razumijevanje povijesti imalo je ključnu ulogu u njegovoj metodologiji.⁹ Ovo neobično razumijevanje povijesti u potpunosti je oblikovalo njegova djela. U svim njegovim djelima može se steći dojam da Goldingay zlorabi povijest, posebice u djelima *Israel's Faith* i *Israel's Life*, koristeći je jedino kako bi potvrdio svoj sustav i postigao svoj cilj. To je najvjerojatnije zbog njegova nedovoljnog cijenjenja povijesti, s jedne strane, i zbog nedostatka linearnog smisla povijesti posebice u njegovom drugom i trećem svesku. Razumijevanje povijesti na način koji je bio prethodno prikazan stavlja pred Goldingaya dvije glavne opcije: ili (1) pokušava izgladiti napetost koja postoji u povijesnom pristupu Starome zavjetu, napetost koja proizlazi iz nedostatka pouzdanih povijesnih podataka, ili (2) fokusira svoju pozornost, a time, i čitavu svoju teologiju na svijet teksta. Očito, on je izabrao ovo posljednje.

Posljedično, ima nekoliko stvari koje treba reći vezano uz njegov izbor. Činjenica je da nedostaju dostatni povijesni podaci. Postavlja se pitanje koliko povijesnih podataka je dovoljno Goldingayu kako bi povijesti dao ulogu koju zavređuje. No isključuje li ta stvarnost doista povijest na način na koji to čini Goldingay? Znači li činjenica što se znanstvenici još uvijek nisu složili oko toga da se uloga povijesti treba umanjiti kod stvaranja starozavjetne teologije? Trebamo biti svjesni da takvo poimanje povijesti ne ide u prilog ni Starome zavjetu ni kršćanskoj Crkvi. Wenham (1976, 14) smatra da je povijest temeljna za proučavanje Staroga zavjeta. Goldingay, nenamjerno ili ne, ostavlja nam određeni prostor da ga slijedimo u tom pravcu u njegovu razumijevanju povijesti. Osvrćući se na nedostatak povijesnih podataka i na rasprave znanstvenika o povijesti, moglo bi se reći da obojica pozivaju na postojan rad na tom području i tako pridodaju njegovu značenju. Olford snažno tvrdi da svaki teolog mora ozbiljno shvatiti ono što povjesničar kaže, ne treba se plašiti zbog toga, jer je kršćanska vjera povijesna, što znači da potvrđuje nešto o čovjeku, to jest, njegovo je postojanje povijesno po karakteru. Olford (1957, 27-28) bi se definitivno složio: "Vjera sumnja u samu sebe". Clements (1978, 19), također poziva na "dublje uključenje u rad biblijske kritike umjesto pukog otkrivanja njezinih glavnih rezultata i zaključaka". Nažalost, Goldingayu se može predbaciti pojednostavljeno i bezazleno korištenje povijesti. On ju je koristio tamo gdje je bila od koristi njegovu sustavu, a zanemarivao je kada mu nije bila od nikakve koristi. U njegovu pristupu priči, u *Israel's Gospel*, i u svim njegovim knjigama koje objašnjavaju njegovu metodologiju, može se steći dojam da Goldingay ne pridaje povijesti gotovo nikakvu važnost zbog toga što mu je

9 Ovo također potvrđuje i Tim Meadowcroft (2006, 52) u svom preglednom članku: 'Goldingay's understanding of history *vis-à-vis* Old Testament interpretation is crucially determinative of his organizing approach to the task of Old Testament theology'.

važno kako priča funkcionira, a ne toliko pitanje povijesnosti. U pravu je kada tvrdi da tumač biblijske priče treba pomno pratiti način na koji Biblija iznosi priču, a i Martens (2007, 678) s pravom ističe: “pribjegavanje priči ne obuhvaća nužno pitanja povijesti”.

Govoreći također o odnosu između priče i povijesti u Goldingayevu pristupu, Meadowcroft (2006, 51) tvrdi: “Goldingay primjenjuje sigurne povijesne kritičke rezultate u svom pisanju i ne izbjegava povijesno kritičko prosuđivanje, no protiv se nametanju modernističkog povijesnog istraživanja kao metanarativa koje sadrži kategorije koje tekst jednostavno ne poznaje”. U pravu je kad kaže da Goldingay potvrđuje važnost i povijesti i priče. Problem nije u onome što Goldingay potvrđuje, već u onome što čini posebice u svojim dvama posljednjim djelima, *Israel's Faith* i *Israel's Life*. On kategoriju priče kao i povijest u linearnom smislu. U djelu *Israel's Gospel* zaobišao je to pitanje, ne zbog svoga sustava već zbog žanra (pripovijetka) koji ga je prisilio govoriti u obliku priče. Velik problem je to što je postavljanjem prvoga sveska, koji se usredotočuje na pripovijetku, temeljem za drugi i treći svezak – sadržaj koji Goldingay obuhvaća kad predlaže integrativni pogled na njih – kategorija priče statična i za *Israel's Faith* i za *Israel's Life*. Stroup (1981, 166) ispravno zapaža unutarnju dinamičku karakteristiku priče:

Priča nikada nije sasvim ista, ako ostavimo po strani pojavljivanja. Svaka nova situacija i svaki novi pomak u povijesti društva nalaže suptilan ali značajan pomak u identitetu priče. Dinamika koja promiče ovu stalnu promjenu u društvenoj pripovijetki jest njegova trajna potreba za tumačenjem.

Goldingayev je pristup, nažalost, izgubio upravo ovu dinamiku priče u njegovu drugom i trećem svesku. On je radije izabrao ući u dijalog sa sustavnom teologijom obrađujući teme kao što je izbor, ekleziologija, Jahvino kraljevstvo ili grijeh u svom drugom svesku¹⁰, te teme kao što je štovanje, molitva, darežljivost prema Bogu ili življenje u društvu u svom trećem svesku. Čineći tako, imao je svrhu postići ono što Stroup (1981, 143) naziva “gladak susret između čitateljeva identiteta (“moja priča”) i Svetoga pisma (“priča”)”. Time on čini nepravdu starozavjetnom tekstu, njegovoj kompleksnosti i, štoviše, složenom odnosu između teksta i čitatelja. Upravo kod ovoga Stroup (1981, 144) sugerira da pravilno korištenje povijesno-kritičkog pomagala može “upozoriti čitatelja da možda tekst neće lako odgovarati čitateljevu svijetu i očekivanjima”. Dakle, potrebna je pronicljivost u razumijevanju prave vrijednosti literature kojoj pristupamo. Drugim riječima, potrebno je ono što Clements (1978, 199) naziva “ozbiljno čitanje i obrazlaganje Staroga zavjeta”. Budući da Goldingay nije izabrao učiniti upravo to, rezultat

10 Za više podataka o izboru vidi str. 176-200; o ekleziologiji vidi str. 201-205; o Jahvinu kraljevstvu vidi str. 209-221; o grijehu vidi str. 255-258. Upućujući na problem grijeha, Goldingay kaže da Postanak podupire ideju da grijeh možemo razumjeti jedino u svjetlu milosti (255).

je statičan sustav beskonačnih tvrdnji koje su donekle relevantne za sadašnjost. Ovo sadrži u sebi određenu dozu subjektivnosti. Postoji određeni vid nedužnosti u njegovu pristupu Starome zavjetu koja proizlazi poglavito iz njegova drugog i trećeg sveska. To je, naravno, uglavnom zbog toga što izostavlja kategoriju priče i ističe daleko više diskurzivne žanrove, umanjujući na taj način ulogu koju je pripovijetka mogla imati u njegovu pristupu.

Zaključak

Prema mom razumijevanju, prvi svezak, *Israel's Gospel*, najbolji je od njegova tri sveska. To je zbog toga što u njemu Goldingay uspijeva biti pravedan i prema žanru i prema kategoriji priče upotrijebljene u iznošenju pripovijesti o Bogu. Iako negativno stajalište prema povijesti također ima svoj utjecaj, Goldingayev pristup u svesku *Israel's Gospel* je objektivniji i zanimljiviji negoli u ostala dva sveska. Bio sam pomalo razočaran čitajući njegov drugi i treći svezak, uvidjevši kako nalazi izlaz u beskonačnim tvrdnjama. Iako su mu namjere bile dobre, (1) govoriti o vjerovanjima Crkve i o njezinu načinu življenja i (2) započeti dijalog sa sistematskom teologijom, čini mi se da ih zapravo nije ostvario. Njegov teološki doprinos bio bi daleko pouzdaniji da je linearna logička pripovijetka povezivala njegove teme. Ipak, Goldingayev pristup starozavjetnoj teologiji otvara nove mogućnosti za daljnje proučavanje. Njegov način prikazivanja Staroga zavjeta nedvojbeno predstavlja velik korak naprijed u stvaranju starozavjetne teologije u službi kršćanskoj Crkvi.

Literatura

- Clements, Ronald (1978). *Old Testament Theology*. London: Marshall, Morgan & Scott.
- Goldingay, John (1990). *Approaches to Old Testament Interpretation*. Leicester, England: Apolos.
- Goldingay, John (1995). *Models for Interpreting Scripture*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Goldingay, John (2003). *Old Testament Theology, Volume One, Israel's Gospel*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Goldingay, John (2006). *Old Testament Theology, Volume Two, Israel's Faith*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Goldingay, John (2009). *Old Testament Theology, Volume Three, Israel's Life*. Downers Grove: InterVarsity Press.

- Goldingay, John (1975). "The Study of Old Testament: its aims and purpose". In *Tyndale Bulletin* 26:1.
- Goldingay, John (2001). "What are the Characteristics of Evangelical Study of the Old Testament?" In *Evangelical Quarterly* 73:2.
- Martens, Elmer (2007). "Old Testament Theology since Walter C. Kaiser, Jr.". In *JETS* 50/4.
- Meadowcroft, Tim (2006). "Method and Old Testament Theology: Barr, Brueggemann and Goldingay Considered." In *Tyndale Bulletin* 57.1.
- Olford, John (1957). "History, Theology and Faith". In *Theology Today* 14.
- Stroup, George (1981). *The Promise of Narrative Theology*. London: John Knox Press.
- Wenham, Gordon (1976). "History and the Old Testament". In Colin Brown (ed.), *History, Criticism and Faith*. Downers Grove: InterVarsity Press.

Prevela s engleskog Ljubinka Jambreka

Beneamin Mocan

Goldingay's Evangelical Approach to the Old Testament: A Description and Critical Assessment of his Methodology

Abstract

To offer an account of Goldingay's methodology is a complex task. This is mainly because he did not refer to his method of interpretation in his Old Testament Theology as expected. Though this is the case, as a theologian with approximately 30 years of experience in the domain of Old Testament (OT) studies, he fortunately has several other books and articles on methodology. Hence, the paper's central focus is to analyze Goldingay's theological approach to the OT. In order to accomplish this, the author will make use of Goldingay's relevant books and articles with reference to methodology. In its first part, the paper attempts to describe Goldingay's Evangelical Approach to the OT with the central focus on his way of understanding the place of history in the Evangelical approach to the OT. We shall see that this could be assumed to be the determinative factor that shaped Goldingay's entire theology of the OT. This is what the present article attempts to prove. In order to do so, it needs a second part that consists of a critique of Goldingay's approach.